

11. Türk Televizyon Kanallarındaki Siyasi Tartışmaların Biçimsel Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme¹

Mehmet Emin BEGTİMUR²

APA: Begtimur, M. E. (2025). Türk Televizyon Kanallarındaki Siyasi Tartışmaların Biçimsel Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (48), 182-204. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17385412>

Öz

Son derece hızla ilerleyen teknolojik gelişmelere paralel olarak günümüz dünyasının karşı karşıya kaldığı sorunlar, krizler ve tehditler de çoğalmakta ve derinleşmektedir. Bu durum hem ulusal hem de uluslararası yayın organlarının dikkatini çekmekte ve gündemini iyice meşgul etmektedir. Bu anlamda toplumun farklı kesimlerince çeşitli güncel konular hakkında tartışma, fikir alışverişi ve muhakeme imkânı sunan televizyon kanalları yeni medyanın dinamik özelliklerine karşın hala önemini korumaktadır. Farklı meslek grupları ve dünya görüşlerine sahip kişiler münazara formatında yapılandırılmış tartışma programlar aracılığıyla çeşitli güncel konular üzerinde akıl yürütme, tartışma, delile dayalı savunma ve eleştiri gibi yollarla doğru bilgiyi edinmeye ve gerçeği ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki televizyon kanallarında yayınlanan siyasi içerikli tartışma programlarının biçimsel özelliklerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak üzere öncelikle Platon'un diyalektik kavramı temel alınmış; kavramın tarihsel süreç içerisindeki anlamı, geçirdiği dönüşümler, antik, orta ve modern çağ filozoflarının yaklaşımları ile münazara geleneği bağlamında kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulama aşamasında ise, 25 Mart–2 Haziran 2025 tarihleri arasında ulusal televizyon kanallarında yayınlanan siyasi içerikli 43 tartışma programı rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Seçilen programların biçimsel özellikleri nicel içerik analizi yöntemi kapsamında sentaktik çözümleme tekniğiyle incelenmiştir. Veri analizi sürecinde Microsoft Office programları kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, Türkiye'deki siyasi tartışma programlarının moderatör yapıları, konuk profilleri ve oturum düzenlerine ilişkin dikkat çekici biçimsel özellikleri ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: Diyalektik, Münazara, Televizyon Kanalları, Siyasi Tartışma, İçerik Analizi

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin / Oran: %10

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 02.08.2025-**Kabul Tarihi:** 18.10.2025-**Yayın Tarihi:**

19.10.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17385412>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü / Assist. Prof., İstanbul Gelişim University, Faculty of Applied Sciences, Department of New Media and Communication (İstanbul, Türkiye) **e-posta:** mbegtimur@gmail.com **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-4458-3976> **ROR ID:** <https://ror.org/0188hvh39> **ISNI:** 0000 0004 0474 4306

An Evaluation on the Stylistic Features of Political Discussions on Turkish Television Channels³

Abstract

In parallel with the rapidly increasing technological developments, the problems, crises and threats faced by today's world are also increasing and deepening. This situation attracts the attention of both local and national media outlets and occupies their agenda. In this sense, television channels, which offer the opportunity for discussion, exchange of ideas and reasoning about various current issues for different segments of society, still maintain their importance despite the dynamic features of the new media. People from different professional groups and worldviews try to obtain correct information and reveal the truth through discussion programs structured in the debate format, through reasoning, discussion, evidence-based defense and criticism on various current issues. The purpose of this study is to reveal the formal characteristics of political debate programs broadcast on television channels in Turkey. To this end, Plato's concept of dialectic was primarily used to establish the theoretical framework of the research. A comprehensive literature review was conducted on the meaning of the concept throughout history, the transformations it underwent, the approaches of ancient, medieval, and modern philosophers, and the tradition of debate. In the application phase of the research, 43 political debate programs broadcast on national television channels between March 25 and June 2, 2025, were selected using random sampling. The formal characteristics of the selected programs were examined using syntactic analysis within the scope of quantitative content analysis. Microsoft Office programs were used in the data analysis process. The findings revealed noteworthy formal characteristics regarding the moderator structures, guest profiles, and session arrangements of political debate programs in Turkey.

Keywords: Dialectics, Debate, Television Channels, Political Discussion, Content Analysis.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography

Similarity Report: Received – Turnitin / Rate: %10

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 02.08.2025-**Acceptance Date:** 18.10.2025-**Publication Date:** 19.10.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17385412>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

İnsanoğlu tarih boyunca varoluşsal bir mücadele içerisinde olmuş; bu mücadele sırasında hem kendisini hem de içinde bulunduğu dünyayı anlama, anlamlandırma ve dönüştürme çabası göstermiştir. Başlangıçta hayatta kalma güdüsüyle şekillenen bu çaba, zaman içerisinde bilinç düzeyinin artmasıyla birlikte merak, öğrenme, bilgiye ulaşma ve yeni bilgi üretme biçimlerine evrilmiştir (Popper, 2002, s. 15). İnsan, hem kendi iç dünyasında yaşananları hem de dış dünyada meydana gelen olayları kavramak için temel olarak üç yönteme başvurmuştur: bireysel deneyime dayalı deneme-yanılma, başkalarının aktardığı bilgidan faydalanma ve mantıksal çıkarım yoluyla akıl yürütmedir.

Bu bağlamda Antik Yunan düşüncesi, insanın bilgiyi nasıl elde edebileceği sorusuna yönelik sistematik yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu yaklaşımlar arasında Sokratik yöntem önemli bir yer tutmaktadır. Sokrates tarafından geliştirilen bu yöntem, diyaloga dayalı bir sorgulama tekniği olup bireyin düşünsel yanılgılarını fark etmesini ve doğru bilgiye ulaşmasını amaçlamaktadır (Brickhouse & Smith, 1994, s. 72). Sokratik yöntem yalnızca bilgi edinmenin değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, kavramsal analiz ve tutarlı akıl yürütmenin bir aracı olarak da kabul edilmektedir (Paul & Elder, 2006, s. 6). Sokrat'ın diyalog yöntemi, bireyin kendi düşüncelerini sorgulamasına, inançlarını temellendirmesine ve karşıt fikirlerle yüzleşmesine imkân tanımaktadır. Bu yönüyle yöntem, pedagojik açıdan da değerlidir; özellikle çağdaş eğitimde eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir (Lipman, 2003, s. 25). Dolayısıyla Sokratik yöntem, yalnızca Antik Çağ'a özgü bir düşünme biçimi değil, aynı zamanda günümüz düşünce sistemlerinin de temel yapı taşlarından biridir. Sokrates'in ortaya koyduğu bu sorgulama yöntemi, yalnızca felsefi düşüncenin değil, aynı zamanda bilimsel düşüncenin gelişmesinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Platon'un diyaloglarında bu yönteme geniş yer verilirken, Aristoteles ise mantıksal akıl yürütmeyi daha sistematik bir şekilde geliştirerek yöntemi kurumsallaştırmıştır (Kenny, 2012, s. 101).

İlerleyen dönemlerde Sokratik yöntem, yalnızca Sokrates'in yaşadığı dönemle sınırlı kalmamış; sonraki yüzyıllarda pek çok düşünür ve yazar tarafından benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Özellikle Platon'un eserlerinin neredeyse tamamı, diyalog formunda yazılmış olup bu yöntemin sistematik bir şekilde uygulanmasına olanak sağlamıştır (Brickhouse & Smith, 1994, s. 91). Ksenophon da Sokrates'in düşüncelerini aktardığı eserlerinde, özellikle *Anabasis* ve *Hatıralar* adlı metinlerinde, diyalog tekniğine kısmen başvurmuştur (Dorion, 2006, s. 38). Aynı geleneğin Roma dönemindeki temsilcilerinden biri olan Cicero, *De Re Publica* (Devlet Üzerine) adlı eserinde Sokratik yöntemi kullanarak devlet, adalet ve erdem üzerine yapılan tartışmaları diyalog biçiminde aktarmıştır (Cicero, 1998, s. 55). İslam düşünce geleneğinde ise Yusuf Has Hâcib'in Kutadgu Bilig adlı eseri, devlet yönetimi, ahlâk ve toplum düzeni üzerine şekillenen didaktik diyaloglar içermekte ve bu yönüyle Sokratik yöntemin izlerini taşımaktadır (Yusuf Has Hâcib, 2011, s. 77). Modern dönemde ise George Berkeley'in *Three Dialogues Between Hylas and Philonous* (1713) adlı eseri, madde ve algı üzerine yapılan tartışmaları Sokratik tarzda yürütmüştür (Berkeley, 2008, s. 12). Benzer şekilde, David Hume'un *Dialogues Concerning Natural Religion* (1779) adlı eseri de Tanrı'nın varlığına dair farklı görüşleri çatıştıran diyaloglar aracılığıyla felsefi sorgulamalar sunmuştur (Hume, 1990, s. 28).

Günümüz dünyasında ise her geçen gün artmakta olan gelişim, değişim ve çatışmalar, ulusal ve uluslararası medya kuruluşları tarafından yakından takip edilmektedir. Bu bağlamda televizyon kanalları ve video paylaşım siteleri dijitalleşmenin de etkisiyle toplumun farklı kesimlerine çeşitli güncel konular hakkında tartışma ve muhakeme imkânı sunmaktadır. Böylelikle farklı meslek grupları ve dünya görüşlerine sahip kişiler münazara formatında yapılandırılmış programlar aracılığıyla çeşitli güncel konular üzerinde akıl

yürütme, tartışma, delile dayalı savunma, retorik, eleştiri, fikir değiş tokuşu gibi yollarla doğru bilgiyi (hakikati) bulmaya ve gerçeği ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Son zamanlarda hem ulusal hem de uluslararası ölçekte çok önemli gelişmeler ve sorunlar yaşanmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak Türk televizyon kanallarında siyasi içerikli tartışma programlar önemli bir yer tutmaktadır. Çoğu prime time saatlerinde yayınlanan tartışma programlarında ulusal ve uluslararası konular farklı meslek sahibi konuklar tarafından uzun uzun ve farklı yönleriyle tartışılmaktadır. Bu bağlamda televizyon kanallarındaki siyasi tartışma programlarının incelenmesi, araştırılması ve biçimsel özelliklerinin ortaya konulması hem izleyici kitle hem medya mensupları hem de medya araştırmacıları açısından önem arz etmekle birlikte Türk televizyon kanallarında yayınlanmakta olan siyasi tartışmalar hakkında belli ipuçları sunacaktır.

Diyalektikten Münazaraya

Diyalektik kavramı, felsefenin tarihiyle paralel bir gelişim göstermiştir. Bu bağlamda, felsefe tarihinin büyük ölçüde Platon'un metinlerine düşülen dipnotlar aracılığıyla şekillendiğini ifade etmek mümkündür (Ege, 2005, s. 576). Yunanca kökenli “dia” (ayırma, parçalama, ardından sürüklenme ve kat ederek ilerleme) ve “Logos” (söz, akıl ve us) sözcüklerinin birleşiminden oluşan diyalektik, Platon'un yönteminde soru-cevap yoluyla aklın peşinde ilerlemeyi ifade etmektedir (Bailly, 1895, s. 3). Bu bağlamda Platon, logos'un gerçek anlamını retorikten ayırarak, onu akıl içeren, uslu ve doğru söyleyiş olarak felsefenin merkezine yerleştirir (Cassin, 2006, s. 18). Böylelikle diyalektik, soru ve yanıtla ilerleyen bir bilgi edinme yöntemi olarak ortaya çıkmış ve özellikle Kratylos adlı eserde bu yöntem açıkça vurgulanmıştır (Platon, M.Ö. 4. yüzyıl).

Platon'un Gorgias'ta ele alınan “belâgat” (retorikos) kavramı, özellikle konuşmanın becerikli ve etkileyici kullanımı bağlamında tartışılmaktadır. Bu bağlamda, belâgat, dinleyiciyi etkileme ve üstünlük sağlama amacı güden bir söylem sanatı olarak tanımlanır. Ancak Platon, bu söylem sanatını eleştirir; logos'un yalnızca etkileyici ve hayranlık uyandıran bir araç olarak kullanılmasına karşı çıkar (Ege, 2005, s. 570–584). Ona göre, logos, basit bir araç ya da kendi dışındaki amaçlara hizmet eden bir “uşak” olarak indirgenmemelidir. Aksine, logos, gerçeğin ve hakikatin açığa çıkmasını sağlayan akılsal bir düzen ve alan olarak görülmelidir. Bu nedenle Platon'a göre belâgat, gerçek anlamda bir sanat olmayıp, bir tür dalkavukluk olarak görülür lakin hakikati açığa çıkaran bir yöntem değildir. Buna karşılık, Platon logosu sadece bir araç olmaktan çıkarıp, aklın etkin olduğu ve doğru, uslu önermelerin dile geldiği bir alan olarak konumlandırır. Logos, akıl ve usun egemen olduğu bir düzlemi temsil eder. Ancak bu düzlemin açığa çıkması için özel bir yöntem gerekir; Platon bu yöntemi diyalektik olarak tanımlar. Diyalektik yöntem, uzun ve karmaşık söylemler yerine, mantıksal, uyumlu, kısa ve öz tümcelerden oluşan önermeler zincirine dayanır (Platon, 2004, s. 85).

Platon Devlet'te diyalektiği bilgi edinme yöntemleri bağlamında detaylı şekilde ele almakta ve bilgi edinmenin iki farklı yönteminden söz etmektedir: birincisi, geometri ve aritmetik gibi aksiyomatik bilimlerin kullandığı varsayımlar üzerine kurulu çözümlerdir; bu bilimler, kabul ettikleri varsayımların ötesine geçemezler ve kendilerine ya da başkalarına bu varsayımlar için hesap vermek zorunda değildirler; ikincisi ise diyalektik olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntemde akıl, varsayımları mutlak ilke olarak değil, yalnızca dayanak olarak görmekte ve bu dayanakların üzerinde yer alan daha kapsamlı bir bütüne (hakikat) ulaşmayı amaçlamaktadır (Ege, 2005, s. 580). Diyalektik, “sanı” ile “kavrama” arasında yer alan ve hakikatin kavranmasını sağlayan üstün bir bilgi biçimidir (Lalande, 1968, s. 78). Devlet'te “diyalektik yürüyüşü” metaforuyla, filozofun duyulara dayanmayıp yalnızca akılla varlıkların en basit niteliklerinden başlayarak en yüce niteliklere doğru basamak basamak yükselmesi ve sonunda

hakikatin kavraması anlatılmaktadır. Bu süreç, mağaradaki tutsakların zincirlerinden kurtulup gerçekliği gölgeleriyle değil kendileriyle tanıması benzetmesiyle desteklenmektedir. Diyalektik metot, varsayımları tek tek aşarak hakikatin kendisine ulaşır ve ruhun hakikatten kopukluğunu giderir. Dolayısıyla Platon diyalektikayı bu yönüyle bilimlerin doruğu ve tacı olarak değerlendirir (Platon, 2004 s. 175).

Platon'da "bilimlerin tacı" olarak konumlandırılan diyalektik, Aristoteles'te "olası" üzerine söz söyleme sanatı olarak tanımlanmıştır. Bu dönüşümle birlikte diyalektik, varlıkbilimsel (ontolojik) bir temel olmaktan çıkarılarak biçimsel mantığın bir alt disiplini hâline getirilmiştir. Böylece Aristoteles ile başlayan süreçte diyalektik, büyük ölçüde değer yitimine uğramış ve epistemolojik bağlamda daha sınırlı bir işlev içerisine hapsedilmiştir (Aristotle, 1928, s. 36). Bu anlamda diyalektik, olasılıklar ve genel kabul gören görüşlerin soruya dönüştürülmüş biçimidir. Kesin bilgiye ulaşmaktan çok, herkesçe kabul edilen düşünceler üzerinden soru sorma ve her konu üzerine konuşma sanatı olarak görülür (Aristotles, 1997, s. 104).

Aristoteles ile Platon'un diyalektiğe bakışı konuya ilişkin iki zıt geleneğin oluşmasına kaynaklık etmiştir. Zira Platon'da diyalektik, doğruya, zorunlu olana ve hakikate ulaşmayı sağlayan en yüksek bilgi etkinliği iken, Aristoteles için diyalektik, yalnızca olasılık düzleminde işleyen, görünene dayalı bir soru sorma ve söz söyleme tekniğidir. Bu iki yaklaşım, felsefe tarihinde diyalektiğin "doğrunun bilgisi" mi yoksa "olabilirin sanatı" mı olduğu yönündeki tartışmaların temelini oluşturmaktadır (Aristotles, 2004, s. 403). Aristoteles'le birlikte diyalektiğin geçirdiği değer kaybı, Stoacılar döneminde belirginleşerek devam etmiş ve bu eğilim Ortaçağ düşüncesi boyunca daha da derinleşmiştir (Ege, 2005, s. 5). Başlangıçta bilgiye ulaşmanın temel yolu olarak görülen diyalektik, zamanla yalnızca tartışma ve ikna yöntemi olarak değerlendirilmiş; böylece epistemolojik ve ontolojik işlevlerinden giderek uzaklaşmıştır.

Diyalektiğe öldürücü darbeyi vuran ortaçağ filozofu Rene Descartes *Discourse on Method* adlı eserinde diyalektiği de içeren "mantık"la ilgili: "mantığa gelince, tasımları olsun, verdiği öteki bilgiler olsun, kişiye bilinen şeyleri açıklamakla, hatta daha da kötüsü, Lulle'ün sanatında olduğu gibi, bilinmeyen şeyleri öğrenmek yerine bilinmeyen şeyler üzerine yargısız laf sarfetmekle yetinir" demektedir (Descartes, 1998, s. 136). Ayrıca Descartes *Conversation With Burman* adlı çalışmasında "bu mantık diyalektiktir, çünkü bize nesneleri, olguları kanıtlamamızı sağlayacak mantığı öğreteceğine her şey üzerine konuşmayı öğretir. Dolayısıyla diyalektik, sağduyuyu geliştirmekten çok onu yıkar; ilgilenen nesnenin tamamen dışında o sonu gelmez bölümleri (divisions), beylik düşünceleri (lieux communs) içinde yitip kaybolmamıza neden olmakla kalmaz, nesnenin doğasından da uzaklaşmamıza neden olur" (Descartes & Burman, 1976, s. 1397). Bu yaklaşımlardan anlaşılacağı üzere Descartes için diyalektik aslında Platonun diyalektiğin karşısına konumlandığı belagatten farklı bir şey değildir. Onun için doğruya ve hakikate diyalektikle ulaşamaz ve diyalektik tamamen önemini yitirmiştir (Balibar, 1977, s. 295). Böylelikle yaklaşık iki yüz yıl kadar süre diyalektikten hiç söz edilmez.

Immanuel Kant ile diyalektik yeni bir boyut kazanmıştır. Her ne kadar mantığın bir parçası olma konumunu devam ettirse de, Kant'in geleneğinde diyalektik eleştirel bir işleve sahiptir. Kant *Critique of Pure Reason*'de "genel mantık bilgiyi tüm içerikten ve dolayısıyla bilgiyi nesneyle kurduğu her türlü ilişkiden soyutlar; yalnızca bilgilerin aralarında barındırdıkları ilişkilerin mantıksal biçimini göz önünde bulundurur (Kant, 2002, s. 45) Bu biçimsel mantığa bir *Organon*, yani nesnel bilgilere ulaşmamızı sağlayabilecek bir yöntem gözüyle bakmaya başlar. İşte bu *Kanon*'dan *Organon* 'a dönüşen biçimsel mantığa Kant "Diyalektik" adını verir. Fakat buradaki diyalektik olumsuz anlam taşımakta ve Platon'un belagatine benzer yargılar içermektedir. Olumsuz anlamdaki diyalektik, olanın özgün içeriğiyle değil

olanın görünen biçimiyle ilgilenir. Kant diyalektiği “görünenin mantığı” (Logik des Scheins) terimiyle tanımlamaya çalışır (Kant, 1964, s. 104). Anlaşılabacağı üzere, Kant’ın diyalektik anlayışı belagatin Platon’cu olumsuzluklarını taşıyor olsa da diyalektiği daha yüksek bir konuma yükseltmiş ve eleştirel bir işlev yükleyerek felsefi saygınlık kazandırmıştır (Hegel, 1929, s. 34). Ancak sonuç itibarıyla Kant’ın geleneğinde diyalektik mantığın içinde yer aldığından ötürü tamamen biçimsel bir etkinlikten ibaret olarak kalmıştır.

Hegel’in düşüncesinde diyalektik yeniden anlam ve değer kazanır ve artık yalnızca basit bir “söz sanatı” ya da “retorik” olarak değerlendirilemez. Diyalektik, varlığın kendini gerçekleştirmesini mümkün kılan, daha doğrusu bizzat varlığı gerçekleştiren bir devinimdir. Ancak bu devinim, yalnızca varlığa özgü değil; aynı zamanda varlığı kavrayan kavramın da devinimidir. Çünkü Hegel felsefesinde varlık ile kavram mutlak anlamda özdeşdir; dolayısıyla bu devinim, hem varlığı hem de kavramı kapsayan bir bütünlük içinde işler (Hegel, 1979, s. 22). Bir bakıma Hegel’in felsefesinin neredeyse tamamı olarak nitelendirebileceğimiz diyalektik hakikati bulmanın aracı ve hatta gerçeğin ve hakikatin kendisidir (Ege, 2005, s. 10). Diyalektik akıl, hem özneyi hem de nesneyi yöneten bir düşünme tarzıdır. Bu aklın temel özelliği, çelişki gibi görünen karşıtlıkları—doğru ile yanlış, iyi ile kötü, haklı ile haksız—sadece karşı karşıya getirmekle kalmayıp, onları daha yüksek bir düzlemde uzlaştırmasıdır. Diyalektik akıl, parçalanmış olanı yeniden bir araya getirir, birleştirir ve bu süreçte bir sentez oluşturur. Doğru, yanlışla birlikte ortaya çıkar; ikisi de belirlenmiş düşüncelerin ürünüdür. Hakiki olan (das Wahre), yanlışın (das Falsche) içinden geçerek gelişir (Rawls, 2000, s. 112).

Karl Marx’ın diyalektiğe bakışı aslında Hegel’in idealist diyalektiğiyle, daha doğrusu Hegel’in tüm felsefesiyle bir hesaplaşmadan ibarettir (Ege, 2005, s. 18). Hegel’in idealizm anlayışının karşısına, Marx materyalizmi konumlandırmıştır. Ona göre materyalist yaklaşım, maddeye ve somut gerçekliğe odaklanan bir yaklaşımdır. Bu nedenle, geliştirdikleri diyalektiğe materyalist diyalektik adını vermiştir (Kavak, 2020, s. 50). Materyalist diyalektiğe göre “insan hakikati düşüncenin ötesinde, yani Praxis içinde aramalı ve doğrulamalıdır” (Marx, 2006, s. 159). Diyalektik, “Hegel’de adeta başı üzerinde (auf den Kopf) durur. Efsanevi kabuğunun (Hülle) altında yer alan uçul (akılcı) çekirdeğe (rationellen Kern) ve mistik yönüne (mystischen) ulaşabilmek için Hegel’in diyalektiğini ters çevirmek (umstülpen) gerekir” (Marx, 1976, s. 153).

Bir düşüncenin ya da fikrin karşıtıyla çatışarak daha yüksek bir aşamada (sentezde) çözülmesini ifade eden diyalektik konusunda Osmanlı topraklarında da münazara ve mantık ilmi adı altında farklı bilginler tarafından bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bilginlerden en önemlisi Manisa’nın Kırkağaç ilçesine bağlı Gelenbe Köyünde doğmuş ve sonraları sarayda dersler vermiş olan İsmail Gelenbevi (1730-1791)dir. Gelenbevi, 18. yüzyıl Osmanlı düşünce hayatında hem dini ilimlerde hem de pozitif bilimlerde (özellikle mantık, felsefe ve matematik) etkili olmuş ve eserlerinin büyük bir kısmında mantık üzerine yoğunlaşmıştır (Duran, 2016, s. 140). Gelenbevi’nin Tartışma Usulü adıyla sadeleştirilmiş eseri Risaletül-Adab’ta münazara ve mantık ilmine ilişkin şu satırlar yer almaktadır (2011, s. 10-13):

“Münazara, fikrin arz ve reddi itibarıyla geçerli bahisler ile geçersiz bahisleri birbirinden ayıran kuralları inceleyen bir ilimdir. Geçerli bahisler sözüyle kasıt olunan, bir fikrin arz ve reddinin münazara ilminde belirlenen geçerlilik ölçülerine uygun olmasıdır. Münazara ilmi bu ölçüleri geliştirirken mantık ilminden yararlanır. Münazara ilminde geliştirilen geçerlilik ölçüsü sayesinde hangi arz veya reddin geçerli, hangilerinin geçersiz olduğunu öğrenmek mümkündür. Münazara ilminin konusu bahislerdir. Münazara ilminin gayesi ise tartışmacıya bahiste isabet kazandırmak, yani doğru bilgiyi ve hakikati bulmaya çalışırken hataya düşmekten kurtarmaktır. Bu nedenle doğru bilgiye ya da hakikate ulaşma konusunda fikir dengemizi sağlayan yasaların bilinmesi gerekmektedir.

Bu yasalar esasında mantık ilminde incelenmiştir. Fikri dengenin tasavvur (kavram) düzeyinden tasdik (önerme) düzeyine kadar hangi yasalara tabi olduğunu mantık ilmi anlatır. Aynı zamanda bu ilim bize fikirlerin arz ve reddinin sıhhat ölçülerini öğretir. Başka bir anlatımla mantık ve münazara, biri sesli diğeri sessiz düşünürken ihtiyaç duyduğumuz birer ilimdir.”

Yukarıda bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere, mantık ilminden yararlanan ve akli ölçütlere göre geliştirilen münazara ilminin amacı ise doğru fikrin (hakikatin) ortaya çıkarılması ya da ispatı ve yanlış fikrin reddi ya da çürütülmesidir. Bu da münazara ilminin sunduğu bir takım usul, metot ve ölçülerle mümkün olabilmektedir.

Araştırma Yöntemi

Araştırmanın amacı: Türk televizyon kanallarında akşam kuşağında yayınlanmakta olan siyasi içerikli tartışma programların (açık oturum) moderatör ve konuklarının profilleri ve oturumların biçimsel özelliklerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın yöntemi: araştırmada içerik analizi yöntemi tercih edilmektedir. Öncelikle Platon’un diyalektik kavramından başlayarak kavramın anlamı, tarihsel süreç içerisinde yaşadığı önem ve anlam kaybı, antik-orta-modern çağdaki ünlü filozoflarının kavrama yaklaşımı ve münazara ilmi gibi araştırmanın kavramsal çerçevesine ilişkin geniş çaplı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Ardından Türk televizyon kanallarında yayınlanmakta olan toplam 43 adet siyasi içerikli tartışma programı rastgele örnekleme tekniğiyle örneklem olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak belirlenen tartışma programları tek tek canlı olarak izlenerek nicel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, “iletişimin açıklanan içeriğinin objektif, tarafsız, sistematik ve sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği” olarak tanımlanmaktadır (Berelson, 1984, s. 14). Farklı bir deyişle içerik analizi, yazılı ve görsel materyallerin sistematik bir çerçevede incelenmesine olanak tanıyan bir çözümleme tekniğidir (Aziz, 2015, s. 133). Özellikle medya içeriklerinin biçimsel özelliklerini ve medya aracılığıyla iletilen mesajların etkilerini değerlendirmek amacıyla içerik analizine sıklıkla başvurulmaktadır (Gunter, 2012). İçerik analizi sürecinde, örneklemi oluşturan her bir anlam birimi ayrı bir kodlama birimi olarak tanımlanmakta, bu birimler sayısal olarak kodlanmakta ve elde edilen veriler nicel forma dönüştürülmektedir. Sonuç olarak, istatistiksel dağılımlara dayalı olarak analiz edilen veriler aracılığıyla araştırma konusunun yapısal ve içeriksel özelliklerine ilişkin çeşitli çıkarımlar yapılabilmektedir (Erdoğan, 2003, s. 198). Bu bağlamda içerik analizi, yalnızca yüzeyde görünen iletişim mesajlarını incelemekle kalmaz; aynı zamanda toplumsal gerçekliğin görünmeyen boyutlarına ulaşmayı hedefler. Bu yöntem, içeriklerin örtük anlamlarını ortaya çıkarmaya yönelik varsayımlar, yorumlar, açıklamalar ve çıkarımlar aracılığıyla toplumsal gerçekliğin derinlemesine analizine katkı sunar (Gökçe, 2001, s. 25). İçerik analizinde kodlama birimleri genel anlamda ikiye ayrılmaktadır: sentaktik ve semantik kodlama. Sentaktik kodlamada; her bir karakter, kelime, simge ve cümle ayrı birer analiz/kodlama birimi olarak ele alınmaktadır. Semantik kodlamada ise simgeler, kelimeler, cümleler ya da paragrafların taşıdığı anlam, birer analiz/kodlama birimi olarak kabul edilmektedir (Gökçe, 2006, s. 65). Nicel araştırma, sayısal verilerle çalışan, gözlemlenebilir olguların ölçülmesini ve istatistiksel olarak analiz edilmesini amaçlayan araştırma türüdür (Aziz, 2003, s. 119). Bununla birlikte nicel araştırma, sosyal bilimlerde deneysel, betimsel ya da ilişkisel düzlemde yürütülen; ölçülebilir verilerin sistematik olarak toplanması ve istatistiksel yöntemlerle analiz edilmesi yoluyla genel yargılara ulaşmayı hedefleyen bir araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk, 2022, s. 78). Bu yöntem, nesnellik, tekrarlanabilirlik ve genellenebilirlik gibi bilimsel kriterleri ön planda tutmaktadır (Karasar, 2022, s. 36). Bu doğrultuda, örneklem olarak belirlenen siyasi tartışmalarının biçimsel özelliklerine ilişkin her veri birer kodlama birimi olarak tanımlanmıştır. Tartışmalar canlı olarak tek tek izlenerek incelenmiş; araştırmamın amaçları

doğrultusunda gerekli sınıflandırma kategorileri belirlenerek özgün kodlama formları geliştirilmiştir. Elde edilen kodlama formları üzerinden oluşturulan tablolar, grafikler ve istatistiksel veriler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş; bu bulgular ışığında kapsamlı yorum ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Kapsam ve Sınırlılıklar: Türk televizyon kanallarında 25 Mart 2025---2 Haziran 2025 tarihleri arasında prime time saatlerinde canlı olarak yayınlanmakta olan siyasi içerikli tartışma programlarıyla sınırlı tutulmuştur. 19 Mart 2025 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun gözüaltına alınması sonrası siyaset ve medya gündeminin en yoğun olduğu tarihler olması nedeniyle araştırma 25 Mart 2025---2 Haziran 2025 tarihlerini kapsamaktadır.

Evren ve Örneklem: araştırmanın evrenini ulusal televizyon kanallarındaki tartışma programları oluşturmakta, araştırmanın örneklemini is 25 Mart 2025---2 Haziran 2025 tarihleri arasında yayınlanan 43 adet siyasi içerikli tartışma programları oluşturmaktadır.

Araştırma verileri, ulusal televizyon kanallarının canlı, araştırmanın amaç ve problemine uygun şekilde geliştirilen grafikler ve tablolar aracılığıyla sınıflandırılmış, derlenmiş ve incelenmiştir. Ayrıca, verilerin yüzdelik dağılımları ile değişkenler arasındaki ilişkiler dikkate alınarak gerekli yorum, çıkarım ve analizler gerçekleştirilmiştir.

Bulgu ve Analiz

Araştırma verileri 25 Mart 2025---2 Haziran 2025 tarihleri arasında ulusal kanallardan canlı yayına eş zamanlı olarak elde edilmiştir. Elde edilen 43 adet siyasi içerikli tartışma programlarının adı, yayınlandığı kanal, moderatör, yayın tarihi, yayın saati, konusu ve yayın süresine ilişkin veriler Tablo1'de özetle şöyle ifade edilmektedir:

Tablo 1. Örneklem olarak seçilen tartışma programlarına ilişkin genel bilgiler

No	Kanal adı	Program adı	Moderatör	Yayın tarihi	Yayın Saati	Yayın süresi	Münazara konusu
1	Haber Global	Mesele	Hilal Özdemir	28.04.2025	20:00	1 saat 52 dakika	SDG ne zaman silah bırakacak?
2	NOW	Orta Sayfa	Doğan Şentürk	31.05.2025	23:45	1 saat 35 dakika	CHP'ye Kılıçdaroğlu dönecek mi ?
3	CNN Türk	Tarafsız Bölge	Ahmet Hakan	18.04.2025	21.00	1 saat 30 dakika	Türkiye'de anayasa değişikliği
4	CNN Türk	Gece Görüşü	Hande Fırat	29.05.2025	20:45	1 saat 30 dakika	Özgür Özel'in açıklamaları
5	CNN Türk	Akl Çemberi	Fulya Öztürk	30.05.2025	20.45	2 saat	Türkiye'nin dış politikası
6	Haber Global	Mesele	Hilal Özdemir	21.04.2025	20.00	2 saat	2025 savaş yılı mı olacak?
7	Haber Türk	Para Gündem	Hülya Hökenek	30.05.2025	22:00	1 saat 30 dakika	Yeni anayasa
8	TV100	Doğru Yorum	Başak Şengül	20.04.2025	20:30	3 saat	Türkiye'nin iç siyaset gündemi
9	Haber Türk	Enine Boyuna	Hülya Hökenek	23.05.2025	21.00	2 saat 55 dakika	İBB'ye yönelik operasyon

10	CNN Türk	Tarafsız Bölge	Ahmet Hakan	12.05.2025	21:00	2 saat	PKK'nın silah bırakma kararı
11	CNN Türk	Ne Oluyor?	Göksu Özgür	19.05.2025	20:45	1 saat 30 dakika	Gündemdeki sıcak gelişmeler
12	CNN Türk	Akıl Çemberi	Fulya Öztürk	03.04.2025	20:45	3 saat 47 dakika	Boykotun amacı 'tencere darbesi' mi?
13	CNN Türk	Tarafsız Bölge	Ahmet Hakan	30.04.2025	20:30	2 saat 20 dakika	İmamoğlu, Yavaş ve Özel kararsız mı?
14	Haber Türk	Olaylar ve Görüşler	Serap Belet	25.03.2025	22:30	2 saat 20 dakika	İmamoğlu'nun tutuklanması
15	TV24	Küresel Oyun	Çağrı Alkan	05.05.2024	21:15	1 saat 31 dakika	İsrail ekonomisine Türk boykotu
16	Haber Türk	Olaylar ve Görüşler	Serap Belet	22.04.2025	21:00	2 saat 26 dakika	Mitinglerin dili nasıl okunmalı?
17	Haber Türk	Olaylar ve Görüşler	Serap Belet	15.04.2025	21:00	2 saat 26 dakika	S-400 ve F-35 bir arada olur mu?
18	CNN Türk	Ne Oluyor?	Göksu Özgür	20.05.2025	20:45	2 saat 1 dakika	Suriye'deki gelişmeler
19	KRT	Panorama	Seçil Özer	03.04.2025	22:00	1 saat 55 dakika	Boykot ve 66.madde
20	NOW	Orta Sayfa	Doğan Şentürk	23.05.2025	23:45	1 saat 35 dakika	İBB'ye yönelik operasyonlar
21	Ekol TV	Tartışma Zemini	Çağlar Cilara	18.04.2025	21:00	1 saat 38 dakika	İmamoğlu soruşturmasının seyri
22	Haber Türk	Nedir Ne Değildir	Faruk Aksoy	05.05.2025	21:00	2 saat 48 dakika	PKK'nın silah bırakma tarihi
23	CNN Türk	Tarafsız Bölge	Ahmet Hakan	19.05.2025	20:30	3 saat 30 dakika	Türkiye'nin enerji politikaları ve ekonomik etkileri
24	NOW	Orta Sayfa	Doğan Şentürk	25.04.2025	23:30	1 saat 36 dakika	Gündemdeki konular
25	Haber Türk	Enine Boyuna	Hülya Hökenek	23.05.2025	21:00	2 saat 39 dakika	İBB'ye yönelik operasyon ve soruşturma
26	Haber Türk	Açık ve Net	Semiha Şahin	16.04.2025	21:00	2 saat 17 dakika	Erdogan ve DEM parti görüşmesinin perde arkası
27	Halk TV	Gündem Masası	Ayşenur Arslan	10.05.2025	21:00	1 saat 30 dakika	Yerel yönetimlere merkezi müdahale
28	TRT Haber	Siyasi Gündem	Ayşe Yıldız	28.05.2025	21:00	1 saat	Adalet reformu: gerçekçi mi, popülist mi?
29	CNN Türk	Ne Oluyor?	Göksu Öngören Özgür	06.05.2025	20:45	1 saat 30 dakika	Özgür Özel, Cumhurbaşkanlığı adaylığını mı inşa ediyor?
30	CNN Türk	Yakın Plan	Deniz Kilislioğlu	29.05.2025	21:00	1 saat 42 dakika	Ceza infaz düzenlemesinde neler var?
31	Haber Türk	Enine Boyuna	Hülya Hökenek	18.04.2025	21:00	2 saat 39 dakika	CHP'li belediyelere yönelik soruşturma
32	TV100	Doğru Yorum	Başak Şengül	20.05.2025	20:30	2 saat 47 dakika	ABD neden Suriye'de savaşı işaret etti?
33	NOW TV	Orta Sayfa	Doğan Şentürk	19.04.2025	23:45	1 saat 30 dakika	CHP'de kayyum tartışması

34	TV24	Açık Görüş	Murat Çiçek	14.05.2025	21:00	1 saat 30 dakika	Yerel seçim sonrası siyaset ve toplumsal algı
35	Haber Türk	Türkiye'nin Nabızı	Didem Arslan Yılmaz	18.05.2025	21:00	1 saat 30 dakika	Sokak hayvanları toplatılmalı mı?
36	Haber Türk	Açık ve Net	Kübra Par	28.04.2025	21:00	2 saat 5 dakika	Yerel seçim sonuçları ve seçim güvenliği
37	Haber Türk	Açık ve Net	Kübra Par	28.04.2025	21:00	2 saat	Sığınmacılar sorunu, ekonomi siyasi gerilimler
38	CNN Türk	Ne Oluyor?	Şirin Payzın	02.06.2025	20:00	1 saat 30 dakika	Eğitim sistemi, genç işsizlik, gelecek kaygısı
39	NTV	Yakın Plan	Deniz Kilislioglu	22.05.2025	21:00	1 saat 41 dakika	Terörsüz Türkiye süreci
40	NTV	Siyasi İşler	Ahmet Arpat	20.05.2025	21:00	1 saat 41 dakika	Meclis komisyonu ne zaman kurulacak?
41	TV100	Eşit Ağırlık	Erdoğan Aktaş	20.04.2025	20:30	2 saat 50 dakika	İtirafçı Abbas'ın İmamoğlu ile ilgisi ne?
42	Haber Türk	Enine Boyuna	Hülya Hökenek	23.05.2025	20:30	2 saat 27 dakika	İBB'ye önelik soruşturma genişleyecek mi?
43	EKOL TV	Editör	Gürkan Zengin ile Editör	12.05.2025	17:00	2 saat 20 dakika	Türkiye'de dini algı ve laiklik tartışmaları

Araştırmada sentaktik kodlama yöntemi tercih edilerek incelenen tartışma programlarının biçimsel özelliklerine ait her detay ayrı bir analiz/kodlama birimi olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak seçilen tartışmalar Tablo 1'deki sıralamaya göre numaralandırılarak sistematik biçimde analiz edilmeye çalışılmış ve örneklemin biçimsel özelliklerine ilişkin detayların yer aldığı kodlama formları geliştirilmiştir. Kodlama formlarından elde edilen sayısal veriler temel alınarak, araştırmanın amacı doğrultusunda, gerekli çıkarım, yorum ve bulguların analizi yapılmıştır.

Tablo 2. Tartışma moderatörlerinin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Kadın	31	72
Erkek	12	28
Toplam	43	100

Tablo 2'den anlaşılabacağı üzere, incelenen tartışmaları yöneten moderatörlerin cinsiyet dağılımına bakıldığında, moderatörlerin neredeyse 2/3'sinden fazlası kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 3. Tartışmaya katılan konukların cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Konuk sayısı	Yüzde (%)
Kadın	30	16
Erkek	159	84
Toplam	189	100

Örneklem olarak seçilen tartışmalardaki konukların cinsiyet dağılımı incelendiğinde; kadınların 16% ve erkeklerin ise 84% oranında, yani 1/5 nispetinde konuk olarak yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4. Konukların meslek dağılımı

Measlek	Konuk sayısı	Yüzde (%)
Gazeteci	61	32,3%
Akademisyen	53	28,0%
Araştırmacı/Yazar	27	14,3%
Siyasetçi	32	16,9%
Avukat	13	6,9%
Bilişimci	1	0,5%
Müzisyen	1	0,5%
Futbolcu	1	0,5%
Toplam	189	100%

Tablo 4'te görüldüğü üzere, 43 adet oturumda toplam 189 konuk yer almakta olup oturum başına ortalama 4,4 konuk katılmaktadır. Konukların %32,3'ü gazeteci, %28'i akademisyen, %16,9'u siyasetçi, %14,3'ü araştırmacı/yazar, %6,9'u avukat ve %1,5'i diğer meslek gruplarından gelen konuklardan oluşmaktadır. Konukların büyük çoğunluğu gazeteci, akademisyen, siyasetçi ve araştırmacı/yazarlardan oluşmaktadır. Ayrıca siyasi içerikli tartışmaya futbolcu, müzisyen ve bilişimcilerin konuk olarak davet edilmesi de dikkat çekmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların konuşma sürelerine göre incelenmesi

No	Yayın Süresi	Moderatör	Konuk 1	Konuk 2	Konuk 3	Konuk 4	Konuk 5	Konuk 6	Konuk 7
1	112	27	30	28	27	-	-	-	-
2	95	15	22	20	20	18	-	-	-
3	90	15	20	20	20	15	-	-	-
4	90	15	20	20	20	15	-	-	-
5	120	20	25	27	25	23	-	-	-
6	120	19	40	26	35	-	-	-	-
7	90	20	18	17	15	20	-	-	-
8	180	32	25	31	30	30	32	-	-
9	175	30	26	25	19	23	28	24	-
10	120	20	30	25	20	25	-	-	-
11	90	20	15	20	20	15	-	-	-
12	227	95	30	22	22	28	30	-	-
13	140	40	18	29	15	20	18	-	-
14	140	32	26	10	20	17	20	15	-
15	91	26	21	20	24	-	-	-	-
16	146	45	20	29	30	22	-	-	-
17	146	45	22	29	15	20	15	-	-
18	121	25	14	13	13	20	14	12	10
19	115	46	22	16	31	-	-	-	-
20	95	33	16	20	13	13	-	-	-

21	98	40	25	11	12	10	-	-	-
22	168	64	34	28	21	21	-	-	-
23	210	95	30	24	25	36	-	-	-
24	96	25	18	15	18	20	-	-	-
25	159	70	20	18	13	10	13	15	-
26	137	20	15	18	20	19	25	20	-
27	90	25	13	14	25	13	-	-	-
28	60	20	10	10	9	11	-	-	-
29	90	35	15	10	10	20	-	-	-
30	102	60	30	15	-	15	-	-	-
31	159	40	12	23	12	22	10	-	-
32	167	35	15	20	38	39	20	-	-
33	90	15	15	24	24	12	-	-	-
34	90	24	15	24	15	12	-	-	-
35	90	30	20	10	20	10	-	-	-
36	125	30	20	16	18	16	25	-	-
37	120	26	18	15	17	19	25	-	-
38	90	25	8	20	15	10	12	-	-
39	101	45	20	24	12	-	-	-	-
40	101	20	30	21	30	-	-	-	-
41	170	50	15	27	20	30	28	-	-
42	147	26	22	24	20	15	10	10	20
43	140	60	20	30	30	-	-	-	-

Tablo 5 incelendiğinde; oturumların sürelerinin minimum 60 dakika ve maksimum 210 dakika olduğu, ortalama 123,3 dakika sürdüğü, moderatörlerin konuşma sürelerinin ortalama 34,8 dakika ve konukların ortalama konuşma sürelerinin 20,1 dakika olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte oturumlarda minimum 3 ve maksimum 7 konuşun yer aldığı görülmektedir.

Tablo 6. Tartışmada konuklara sorulan soruların dağılımı

No	Toplam soru sayısı	Konuk1	Konuk2	Konuk3	Konuk4	Konuk5	Konuk6	Konuk7
1	7	2	2	3	-	-	-	-
2	16	5	4	4	3	-	-	-
3	15	4	5	3	3	-	-	-
4	14	5	4	2	3	-	-	-
5	7	2	2	2	1	-	-	-
6	7	3	2	2	-	-	-	-
7	11	3	4	2	2	-	-	-
8	30	5	7	7	5	6	-	-
9	28	3	6	4	5	5	5	-
10	12	4	3	2	3	-	-	-

11	10	3	3	2	2	-	-	-
12	27	7	6	5	5	4	-	-
13	26	6	5	6	5	4	-	-
14	8	1	0	2	2	1	2	-
15	10	2	3	5	-	-	-	-
16	17	5	3	6	3	-	-	-
17	18	5	4	3	3	3	-	-
18	29	5	5	4	3	4	3	5
19	13	4	6	3	-	-	-	-
20	14	5	2	5	2	-	-	-
21	10	2	2	3	3	-	-	-
22	20	6	5	5	4	-	-	-
23	15	5	4	3	3	-	-	-
24	23	5	7	5	6	-	-	-
25	18	5	4	6	3	-	-	-
26	23	4	4	4	4	3	4	-
27	12	3	4	2	3	-	-	-
28	14	4	4	3	3	-	-	-
29	9	3	2	2	2	-	-	-
30	16	4	7	3	2	-	-	-
31	22	4	4	4	3	4	3	-
32	16	2	4	5	2	3	-	-
33	6	1	3	1	1	-	-	-
34	7	2	2	1	2	-	-	-
35	8	2	2	2	2	-	-	-
36	24	5	7	3	4	5	-	-
37	20	5	6	2	4	3	-	-
38	10	3	2	2	1	2	-	-
39	19	6	6	7	-	-	-	-
40	16	7	7	2	-	-	-	-
41	22	5	4	5	4	4	-	-
42	30	3	5	4	6	5	5	2
43	18	7	4	7	-	-	-	-

Tablo 6’de örneklem olarak incelenen oturumlarda moderatörün konuklara yönelttiği soruların dağılımı yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, ortalama 123 dakikalık bir oturumda moderatör konuklara ortalama 16 adet soru sormaktadır. Her konuğa ortalama 3,4 adet soru yöneltilmektedir. Oturuma katılan konuklar minimum bir ve maksimum yedi soruyu yanıtlamaktadır.

Tablo 7. Tartışmada mücadele/mükabere/müanede sayısı

No	Konuk 1	Konuk 2	Konuk 3	Konuk 4	Konuk 5	Konuk 6	Konuk 7	Toplam İhlal Sayısı
----	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------------------

1	2	2	3	-	-	-	-	7
2	3	2	3	1	-	-	-	9
3	3	2	3	2	-	-	-	10
4	2	2	2	2	-	-	-	8
5	2	2	2	2	-	-	-	8
6	1	2	1	-	-	-	-	4
7	1	2	1	3	5	-	-	12
8	4	2	4	1	1	-	-	12
9	5	2	4	1	2	3	-	17
10	2	2	3	2	-	-	-	9
11	2	1	1	1	-	-	-	5
12	4	4	2	2	3	-	-	15
13	2	5	2	3	2	-	-	14
14	5	5	10	5	2	2	-	29
15	3	2	2	-	-	-	-	7
16	1	2	1	1	-	-	-	5
17	3	3	2	3	5	-	-	16
18	1	2	2	1	2	1	2	11
19	1	2	2	-	-	-	-	5
20	3	3	2	1	-	-	-	9
21	2	2	1	1	-	-	-	6
22	1	1	2	1	-	-	-	5
23	4	2	3	6	-	-	-	15
24	2	3	1	2	-	-	-	8
25	6	3	1	4	-	-	-	14

26	2	2	3	2	3	4	-	16
27	3	2	5	6	-	-	-	16
28	5	7	1	1	-	-	-	14
29	3	3	2	5	-	-	-	13
30	7	4	1	1	-	-	-	13
31	5	3	2	6	1	4	-	21
32	3	2	4	1	1	-	-	11
33	6	1	3	1	-	-	-	11
34	7	2	2	1	-	-	-	12
35	4	6	2	3	-	-	-	15
36	5	3	4	4	2	-	-	18
37	4	7	2	5	5	-	-	23
38	2	5	3	2	4	-	-	16
39	3	2	5	-	-	-	-	10
40	5	3	6	-	-	-	-	14
41	4	6	2	4	3	-	-	19
42	2	4	7	2	6	4	3	28
43	4	3	2	-	-	-	-	9

Münazara (tartışma) ilminin temel gayesi, geliştirdiği umumi kurallar ışığında doğru bilgiye/gerçeğe ulaşmaktır. Fakat münazara kuralları ihlal edildiği takdirde münazara asıl gayesinden uzaklaşmış ve farklı yönler evrilmiş olacaktır. Böylelikle harcanan çaba, münazara değil belki mücadele (kavga ya da cidal), mükabere (büyüklik ve kibirlilik taslamak), müanede (zıtlaşmak ve inatlaşmak) gibi kavramların birine ya da tamamına dönüşecek ve doğru bilgiye/hakikate ulaşamayacaktır. Mücadele, sadece rakibi ilzam ve iskat amacı taşıyan ve rakibin tezlerinin ispatına imkan vermeyerek cidal/kavgaya tutuşmaktır; kullanılan üslup burhani (delile dayanan) değil belki cedelidir. Mükabere, ne doğruyu/hakikati ortaya çıkarmak ne de karşı tarafı iskat ve ilzam amacı taşımaksızın sadece büyüklik (kibir, statü, gurur vb.) duygularının tazyiki ile ispat edilen hakikati kabullenmemektir (Gelenbevi, 2011, s. 26). Müanede, kendi tezinin yanlış/geçersiz olduğunu bilmekle birlikte karşı tarafın tezini anlamamak, anlamamış gibi yapmak ve zıtlaşmaktır (Abdülhamid, 2019, s. 196). Eğer münazara esnasında karşıt görüşler arasında mücadele, mükabere ve müanede başlarsa o noktada münazara biter

ve artık münazara ilminin konusu değildir. Örneklem olarak incelenen tartışmalarda ortaya çıkan mücadele, mükabere, müanede gibi münazara kurallarını ihlal eden durumların dağılımının gösterildiği Tablo 7'ye bakıldığında, her oturumda ortalama 12,5 defa ve her bir konuk tarafından ortalama 2,8 defa münazara kurallarının ihlal edildiği görülmektedir. Münazara kurallarının en az ihlal edildiği oturumlarda 4 defa ve en çok ihlal edildiği oturumlarda ise 28 defa tartışma mücadele, mükabere veya müanedeye dönüşmektedir.

Tablo 8. Konukların konuyu anlatım biçimlerinin incelenmesi

No	Konuk 1	Konuk 2	Konuk 3	Konuk 4	Konuk 5	Konuk 6	Konuk 7
1	dağınık	kısmen bütüncül	bütüncül	-	-	-	-
2	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-
3	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-
4	bütüncül	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	-	-	-
5	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	-	-	-
6	bütüncül	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-	-
7	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-	-
8	dağınık	bütüncül	dağınık	bütüncül	dağınık	-	-
9	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	bütüncül	dağınık	-
10	bütüncül	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-	-
11	kısmen bütüncül	dağınık	dağınık	dağınık	-	-	-
12	bütüncül	kısmen bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-
13	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-
14	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	-
15	dağınık	kısmen bütüncül	bütüncül	-	-	-	-
16	bütüncül	dağınık	dağınık	dağınık	-	-	-
17	kısmen bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-
18	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık
19	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	-	-	-	-
20	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	-	-	-
21	dağınık	dağınık	kısmen	kısmen	-	-	-

			bütüncül	bütüncül			
22	dağınık	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	-	-	-
23	bütüncül	dağınık	bütüncül	dağınık	-	-	-
24	dağınık	kısmen bütüncül	bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-
25	bütüncül	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-
26	bütüncül	dağınık	bütüncül	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	-
27	dağınık	kısmen bütüncül	dağınık	dağınık	-	-	-
28	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-
29	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	-	-	-
30	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-	-
31	kısmen bütüncül	bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	bütüncül	dağınık	-
32	dağınık	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-
33	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-
34	dağınık	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-	-
35	bütüncül	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	-	-	-
36	kısmen bütüncül	dağınık	bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	-	-
37	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-
38	bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	kısmen bütüncül	bütüncül	-	-
39	kısmen bütüncül	bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-	-
40	dağınık	kısmen bütüncül	kısmen bütüncül	-	-	-	-
41	bütüncül	dağınık	bütüncül	kısmen bütüncül	dağınık	-	-
42	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	dağınık	bütüncül	dağınık	kısmen bütüncül
43	kısmen bütüncül	bütüncül	dağınık	-	-	-	-

Konukların tartışma sorularına verdiği yanıtlarının ya da konuya ilişkin yaptığı açıklamalarının belli bir mantıksal akış ve nedensellik içerisinde bütüncül olup olmadığı Tablo 8 üzerinden analiz edildiğinde; 189 konuktan 57 konuğun (toplam konuğun %30'unun) anlatımının bütüncül; 72 konuğun (toplam konuğun %38'inin) anlatımının kısmen bütüncül ve 60 konuğun (toplam konuğun %32'sinin) anlatımının

dağınık olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 9. Konukların retorik gücünün incelenmesi

No	Konuk 1	Konuk 2	Konuk 3	Konuk 4	Konuk 5	Konuk 6	Konuk 7
1	güçlü	orta	orta	-	-	-	-
2	güçlü	zayıf	orta	orta	-	-	-
3	zayıf	orta	orta	orta	-	-	-
4	orta	orta	güçlü	zayıf	-	-	-
5	güçlü	orta	orta	güçlü	-	-	-
6	güçlü	orta	güçlü	-	-	-	-
7	zayıf	orta	güçlü	orta	-	-	-
8	orta	güçlü	orta	orta	orta	-	-
9	zayıf	orta	güçlü	orta	orta	güçlü	-
10	güçlü	orta	zayıf	güçlü	-	-	-
11	güçlü	orta	orta	güçlü	-	-	-
12	orta	güçlü	orta	orta	güçlü	-	-
13	orta	orta	orta	orta	orta	-	-
14	güçlü	güçlü	orta	güçlü	orta	orta	-
15	zayıf	orta	orta	-	-	-	-
16	güçlü	zayıf	orta	orta	-	-	-
17	orta	zayıf	zayıf	orta	güçlü	-	-
18	güçlü	zayıf	güçlü	orta	orta	zayıf	orta
19	orta	orta	güçlü	-	-	-	-
20	orta	orta	orta	orta	-	-	-
21	orta	orta	güçlü	zayıf	-	-	-
22	orta	orta	orta	güçlü	-	-	-
23	orta	orta	güçlü	orta	-	-	-
24	zayıf	güçlü	orta	orta	-	-	-
25	orta	güçlü	orta	orta	orta	-	-
26	güçlü	güçlü	orta	orta	orta	güçlü	-
27	güçlü	orta	zayıf	orta	-	-	-
28	güçlü	orta	güçlü	orta	-	-	-
29	orta	orta	güçlü	orta	-	-	-
30	güçlü	orta	zayıf	güçlü	-	-	-
31	orta	güçlü	orta	orta	güçlü	orta	-
32	zayıf	güçlü	orta	orta	orta	-	-
33	güçlü	orta	zayıf	orta	-	-	-
34	orta	orta	orta	güçlü	-	-	-
35	güçlü	zayıf	orta	zayıf	-	-	-
36	orta	orta	güçlü	orta	güçlü	-	-
37	orta	güçlü	zayıf	orta	orta	-	-

38	güçlü	güçlü	orta	orta	orta	-	-
39	güçlü	zayıf	orta	-	-	-	-
40	zayıf	orta	orta	-	-	-	-
41	orta	orta	güçlü	zayıf	orta	-	-
42	güçlü	orta	zayıf	orta	orta	orta	güçlü
43	orta	orta	orta	-	-	-	-

Tablo 9’da konukların tartışma esnasında Aristoteles’in retorik üçlemesini (ethos, pathos ve logos) yani mantıksal argüman, kaynak güvenilirliği ve duygulara hitap öğelerini ne oranda kullanıp kullanmadığı üzerinden konukların retorik gücü incelenmiştir. İnceleme sonucunda, toplam konukların %29’unun retoriklerinin güçlü, %58’inin orta ve %13’ünün zayıf olduğu saptanmıştır.

Tablo 10. Moderatörlerin performansı ile ilgili göstergeler

No	Tartışmaya aktif katılım	Konuklara eşit zaman tanıma	Konuya tarafsız yaklaşım	Soruların tartışmaya uygunluğu	Konuyu/tartışmayı program sonunda özetleme
1	hayır	hayır	evet	hayır	hayır
2	hayır	evet	hayır	evet	hayır
3	hayır	hayır	evet	hayır	hayır
4	evet	hayır	hayır	evet	hayır
5	hayır	hayır	hayır	hayır	hayır
6	hayır	hayır	hayır	evet	hayır
7	hayır	hayır	evet	evet	hayır
8	evet	hayır	hayır	hayır	hayır
9	hayır	evet	hayır	evet	hayır
10	hayır	hayır	evet	evet	hayır
11	evet	hayır	hayır	evet	hayır
12	hayır	hayır	hayır	hayır	hayır
13	hayır	evet	hayır	evet	hayır
14	evet	hayır	evet	hayır	hayır
15	hayır	hayır	hayır	evet	hayır
16	hayır	evet	evet	hayır	evet
17	evet	hayır	hayır	evet	hayır
18	hayır	hayır	evet	hayır	hayır
19	hayır	evet	hayır	evet	hayır
20	hayır	hayır	evet	evet	hayır
21	evet	hayır	hayır	evet	hayır
22	hayır	evet	hayır	hayır	hayır
23	evet	hayır	hayır	evet	hayır
24	hayır	evet	hayır	evet	hayır
25	hayır	evet	evet	evet	hayır
26	hayır	hayır	evet	hayır	hayır

27	hayır	evet	hayır	evet	evet
28	hayır	hayır	hayır	hayır	hayır
29	hayır	hayır	hayır	evet	hayır
30	hayır	evet	hayır	evet	hayır
31	hayır	evet	hayır	hayır	hayır
32	evet	hayır	evet	evet	hayır
33	hayır	evet	hayır	evet	hayır
34	evet	evet	evet	hayır	hayır
35	hayır	hayır	hayır	evet	hayır
36	evet	evet	hayır	evet	hayır
37	hayır	evet	hayır	evet	hayır
38	hayır	hayır	evet	hayır	hayır
39	hayır	hayır	hayır	evet	hayır
40	evet	evet	hayır	evet	hayır
41	hayır	hayır	hayır	hayır	hayır
42	hayır	evet	evet	evet	hayır
43	hayır	hayır	hayır	evet	hayır

Tablo 10'da görüldüğü üzere moderatörlerin tartışma esnasındaki performansı beş farkı kriter üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. İncelenen örneklemde moderatörlerin sadece %26'sı tartışmaya aktif katılım sağlarken %74'ü ise pasif kalmakta ya da soru sormakla yetinmekte; %40'ı konuklara eşit zaman tanırken %60'ı ise kimi konuklara daha uzun süre kimilerine daha kısa süre tanımakta; %33'ü konuya tarafsız yaklaşırken %67'si doğrudan ya da dolaylı olarak bazen sözlü bazen beden diliyle konuya taraflı yaklaşım sergilemektedir. Moderatörlerin sorduğu soruların %65'i tartışmaya uygun/açık formatta hazırlanmışken %35'i çok genel ve klişe sorulardan oluşmaktadır. Moderatörlerin sadece %5'i tartışma sonunda konuyu kısaca özetledikten sonra programı sonlandırırken %95'i konuyu özetlemeden yalnızca "teşekkür ve tek cümlelik çıkış anonsu" ile programı sonlandırmaktadır.

Sonuç

Örneklem olarak seçilen tartışma programlarının moderatörlerine ilişkin veriler incelendiğinde, moderatörlerin %72'sinin kadın, %28'inin ise erkek olduğu görülmektedir. Bu durum, incelenen programlarda moderatörlerin büyük çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu göstermektedir. Moderatörlerin ortalama konuşma süresi yaklaşık 35 dakika olup, her oturumda konuklara ortalama 16 soru yönelttikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte, moderatörlerin yalnızca %26'sı tartışmalara aktif katılım göstermekte, %40'ı konuklara eşit süre tanımakta, %33'ü ise konuya tarafsız bir yaklaşım sergilemektedir. Yöneltilen soruların %65'i tartışmaya uygun ve açık uçlu formatta hazırlanmıştır. Ayrıca, yalnızca %5 oranındaki moderatör, program sonunda tartışmayı özetleyerek oturumu sonlandırmaktadır.

Konuklara ilişkin veriler incelendiğinde ise, katılımcıların %84'ünün erkek, %16'sının ise kadın olduğu, dolayısıyla konukların büyük çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu saptanmıştır. Her oturumda ortalama 4,4 konuk yer almakta; bu konukların yaklaşık üçte biri gazeteci, üçte biri akademisyen olup

geri kalanlar siyasetçi, hukukçu ve araştırmacı/yazar gibi meslek gruplarına aittir. Ayrıca, siyasetle doğrudan ilişkisi olmayan (örneğin müzisyen, futbolcu gibi) katılımcıların da az sayıda yer aldığı gözlemlenmiştir. Konukların ortalama konuşma süresi yaklaşık 20 dakika olup, oturum başına en az 3, en fazla 7 konuk ağırlanmaktadır. Her konuk oturum başına ortalama 3,5 soruya yanıt vermekte ve münazara kurallarını ortalama 2,8 kez ihlal etmektedir. Konukların anlatım bütünlüğü ve retorik yeterlilikleri değerlendirildiğinde; %30'unun anlatımının bütüncül, %38'inin kısmen bütüncül, %32'sinin ise dağınık bir yapı sergilediği tespit edilmiştir. Retorik güç açısından bakıldığında, konukların %29'unun güçlü, %58'inin orta düzeyde, %13'ünün ise zayıf bir retorik beceriye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

İncelenen oturumlara ilişkin veriler, örneklem kapsamındaki tartışma programlarının neredeyse tamamının *prime time* (yoğun izlenme) saatlerinde yayınlandığını ortaya koymaktadır. Oturum süreleri genellikle en az 60 dakika, en fazla 210 dakika arasında değişmekte olup, ortalama sürenin 123,3 dakika olduğu tespit edilmiştir. Her oturumda münazara kurallarının ihlali—ki bu ihlaller çoğunlukla mücadele, mükabere veya müanede biçiminde gerçekleşmektedir—minimum 4, maksimum 28 defa olmak üzere, ortalama 12,5 kez gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, televizyon kanallarında yayınlanan tartışma programlarına ilişkin gelecekte yapılacak bilimsel çalışmalara temel oluşturabilecek nitelikte veri ve ipuçları sunmaktadır. Bununla birlikte, konunun daha kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için daha geniş çaplı örneklemeler üzerinden, farklı açılardan ve çeşitli araştırma yöntemleriyle derinlemesine incelenmesi önem arz etmektedir. Araştırmanın iletişim profesyonelleri, akademisyenler ve izleyici/okur kitlesi için siyasi içerikli tartışma programlarının daha sağlıklı analiz edilmesi, okunması ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi bakımından katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Kaynakça

- Abdülhamid, M. M. (2019). *Tartışma usulü (Risaleül-Adab fi Adabil-nahs vel-Münazara)*. İstanbul: Ravza Yayınları.
- Aristotle. (1928). *Prior and posterior analytics* (W. D. Ross, Trans.). Oxford: Oxford University Press. (Original work published ca. 350 B.C.E.)
- Aristotle. (1997). *Topics: Books I and VIII, with excerpts from related texts* (R. Smith, Trans.). Oxford: Clarendon Press. (Original work published ca. 350 B.C.E.)
- Aristotle. (2004). *On the soul: And on memory and recollection* (J. Sachs, Trans.). Santa Fe, NM: Green Lion Press. (Original work published ca. 350 B.C.E.)
- Aziz, A. (2003). *Araştırma yöntemleri teknikleri ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma ve yöntem teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bailly, A. (1895). *Dictionnaire grec français*. Paris: Hachette.
- Balibar, É. (1977). Sur la dialectique historique: Quelques remarques critiques. In U. Jaeggi & A. Honneth (Eds.), *Théories du matérialisme historique* (pp. 293–343). Frankfurt: Suhrkamp Verlag.
- Berelson, B. (1984). *Content analysis in communication theory*. Glencoe, IL: Free Press.
- Berkeley, G. (2008). *Three dialogues between Hylas and Philonous* (J. Dancy, Ed.). Oxford, UK: Oxford University Press. (Original work published 1713)
- Brickhouse, T. C., & Smith, N. D. (1994). *Plato's Socrates*. New York, NY: Oxford University Press.
- Brickhouse, T. C., & Smith, N. D. (1994). *Plato's Socrates*. New York, NY: Oxford University Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2022). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cassin, B. (2006). *Dictionnaire raison et religions: Logos*. Paris: CNRS Éditions.
- Cicero, M. T. (1998). *On the commonwealth and on the laws* (J. E. G. Zetzel, Trans.). Cambridge, UK: Cambridge University Press. (Original work published ca. 54–51 BCE)
- Cottingham, J., Descartes, R., & Burman, F. (1976). *Descartes' conversation with Burman* (J. Cottingham, Trans.). Oxford: Clarendon Press. (Original manuscript dated April 16, 1648)
- Descartes, R. (1998). *Discourse on method* (D. A. Cress, Trans.). Indianapolis, IN: Hackett. (Original work published 1637)
- Dorion, L.-A. (2006). *Xenophon: Memorabilia*. Paris, FR: Les Belles Lettres.
- Duran, R. (2016). İslam felsefesinde “vucud-u zihni” (zihinsel varlık) anlayışına bir geç dönem Osmanlı örneği: İsmail Gelenbevî II. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 2(1), 139–159.
- Ege, R. (2005). Diyalektik. In A. Cevizci (Ed.), *Felsefe ansiklopedisi* (Cilt 4, ss. 570–584). İstanbul: Etik Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist metodoloji, bilimsel araştırma tasarımı, istatistiksel yöntemler, analiz ve yorum*. Ankara: Erk Yayınları.
- Gökçe, O. (2001). *İçerik çözümlemesi: Teori, metod, uygulama*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi: Kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gunter, B. (2012). The quantitative research process. In K. B. Jensen (Ed.), *A handbook of media and communication research: Quantitative and qualitative methodologies* (2nd ed., pp. 237–264). London: Routledge.
- Hegel, G. W. F. (1929). *Hegel's science of logic* (W. H. Johnston & L. G. Struthers, Trans.; Vols. 1–2).

- London: G. Allen & Unwin. (Original work published 1812–1816)
- Hegel, G. W. F. (1979). *Phenomenology of spirit* (A. V. Miller, Trans.). Oxford: Oxford University Press.
- Hume, D. (1990). *Dialogues concerning natural religion* (N. Kemp Smith, Ed.). Indianapolis, IN: Bobbs-Merrill. (Original work published 1779)
- İsmail Gelenbevi. (2011). *Tartışma usulü (Risaletül-Adab)*. İstanbul: Yasin Yayınevi.
- Kant, I. (1964). *Groundwork of the metaphysics of morals* (H. J. Paton, Trans.). New York, NY: Harper & Row. (Original work published 1785)
- Kant, I. (2002). *Saf aklın eleştirisi* (A. Yardımlı, Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. (Original work published 1781)
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavak, Ö. (2020). Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu. *Felsefe Araştırmaları Dergisi*, 34(2), 45–62.
- Kenny, A. (2012). *A new history of western philosophy*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Lalande, A. (1968). Dialectique. In *Vocabulaire technique et critique de la philosophie* (4e éd., Vol. 1, pp. [sayfa numarası]). Paris: Presses Universitaires de France.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in education* (2nd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Marx, K. (1867). *Das Kapital: Kritik der politischen Ökonomie*. Hamburg: Verlag von Otto Meissner.
- Marx, K. (2006). *Feuerbach üzerine tezler* (A. Çalışkan, Çev.). Ankara: Sol Yayınları. (Original work written 1845)
- Paul, R., & Elder, L. (2006). *The miniature guide to Socratic questioning*. Dillon Beach, CA: Foundation for Critical Thinking.
- Platon. (1998). *Cratylus* (B. Jowett, Trans.). Indianapolis, IN: Hackett Publishing Company. (Original work published 4th century B.C.E.)
- Platon. (2004). *Devlet* (E. Aşık, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon. (2004). *Gorgias* (E. Aşık, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Popper, K. (2002). *The logic of scientific discovery*. London, UK: Routledge. (Original work published 1934)
- Rawls, J. (2000). *Lectures on the history of moral philosophy* (B. Herman, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yusuf Has Hâcib. (2011). *Kutadgu Bilig* (R. R. Arat, Ed.). Ankara, TR: Türk Dil Kurumu.